

RETURADRESSE
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

NYTT NORSK KIRKE BLAD

KJØR DEBATT!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en evt. publisering. De to neste deadlines er 21. desember og 15. februar 2013. Max lengde: 8000 anslag. Send til: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

KRISTI ÅPENBARINGSDAG - FASTELAVNSSØNDAG

8

2012

HEFTE ÅTTE ÅRGANG FØRTI

LEDER:
Vreden og kirken..... 3
Sivert Angel

MAGASINET:
Med hardcore punk som kyrie..... 5
Per Kvalvaag
Sotete vegger..... 9
Päivi Laakso
Gudstjent..... 13
Knut Isachsen

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:
Kristi åpenbaringsdag - søndag 6. januar 14
Aud Irene Svartvasmo
Såmannssøndag - søndag 27. januar 18
Anne Bæckström Hovda
Kristi forklarelsesdag - søndag 3. februar 21
Bettina Echbo og Harald Schøien
Fastelavnssøndag - 10. februar 25
Steinar Eraker

BOKANMELDelse
Juleevangeliet i vakker innpakning..... 28
Jan Christian Kielland

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon
Steinar Ims, Kjersti Østland Midttun,
Jan Christian Kielland, Beate Fagerli og
Anne Hilde Laland
Redaksjonssekretær
Thomas Ekeberg-Andersen
Ansvarlig redaktør Sivert Angel

Redaksjonens adresse
NNK, Det praktisk-teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse
nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Internett
www.tf.uio.no/praktikum/nnk/

Grafisk design og sats Ekeberg-Andersen
Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt
Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint
100% resirkulert papir

ISSN 0800-1642

ABONNEMENT
Prisendring f.o.m. 01.01. 2011:
Ordinært: kr 250 (student og
honnør kr 125) og løper til det
sies opp skriftlig. Spørsmål kan
sendes på epost til nytt-norsk-
kirkeblad@teologi.uio.no

ANNONSERING
Annonser som ønskes rykket
inn i bladet sendes som ferdige
pdf- eller jpg-dokumenter til nytt-
norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.
Annonsepriser:
1/4 side: kr 600
1/2 side: kr 1000
1/1 side: kr 1700

Nytt norsk kirkeblad er et folkekirkelig fagblad
som kommer ut med normalt åtte hefter i året.
Bladet henvender seg til prester, andre kirkelige
ansatte og lekfolk med interesse for kirke- og
gudstjenesteliv.

Nytt norsk kirkeblad viderefører tidsskriftet
Teologi for menigheten og inneholder:

- Tekster med impulser til kreativ omgang
med kirkeårets tekster og bevisst gudstjen-
estearbeid
- Magasindel/temanr: artikler med aktuelt
kirkestoff
- Debatter og omtaler
- Bokanmeldelser

INFORMASJON TIL SKRIBENTER

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de
tekstene vi ber om redaksjonelt. Her er noe nyttig informasjon for alle som forbereder
tekster til bladet:

LENGDE: ARTIKLER: 9000-16000 anslag (=tegn med mellomrom)
TEKSTGJENNOMGANG: 6000-9000 anslag
DEBATTINNLEGG: max. 8000 anslag

MANUS: Nytt Norsk Kirkeblad er ikke et vitenskapelig tidsskrift, derfor ber vi om å
unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bes inkludert i teksten; ikke
mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribentenes epost-adresse og still-
ing/titel, og ber derfor om at dette inkluderes nederst i teksten.

REDIGERING: Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov
for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en
dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

LEVERING: Vi ber om at manus leveres elektronisk til redaksjonens epost-adresse
eller direkte til redaksjonssekretær: thomas.ekebergandersen@gmail.com

NESTE TO DEADLINES: 21. desember og 15. februar 2013

VREDEN OG KIRKA

Nylig fortalte Thomas Seltzer, programleder for NRKs *Trygdekontoret* og gitarist i bandet *Turboneger*, til Eskil Skjeldals flotte spalte i *Dag og Tid* at da familien skulle flytte til Norge, hadde hans far fortalt ham følgende: Du må lære en ting om disse menneskene; de driver med passiv aggresjon, de er ikke som vi, vi som skriker og er sinte. Uttrykk for sinne har nemlig trange kår i Norge, i følge Seltzer. Om du som nordmann er forbanna på naboen, slår du kanskje i stykker postkassa hans om natta, men neste morgen hilser du hyggelig, påstår han.

Kanskje finnes det en slik kultur for å skjule knuste postkasser med gode smil i vår kirkelige tjeneste også. Sinne og kraftfulle uttrykk, farlige og vonde fortellinger og ord og bilder har fått trange kår. Fortellinger om en voldsom og straffende Gud vil vi ikke lenger høre og helvete skal vi ikke snakke om. De fleste av bladets lesere vil antakelig være enig om at det bare er gammel overtro. Det er ikke hyggelig å true folk med helvete, spesielt hvis det ikke fins. Tilsvarende har det seg med djevelen. Kanskje har de rett de som mener at disse brutale uttrykkene bare er uheldige overbygninger over menneskelig erfaring.

Merkelig nok er de fleste likevel sikre på at himmelen fins og at ikke den også bare er gammel overtro. At de gode kreftene fins, og deres seier over ondskaperen for både levende og døde, synes å være ganske visst for de fleste. Det kan komme til å vise seg at dette er sant, at det faktisk er sånn det har seg i et virkelig og religiøst univers. Men ser man det hele litt utenfra, uten å vite hva som er sant, vil man se at det skjer en forskyvning når den ene del av mytologien avskrives som overbygning mens den andre beholdes. Det gode som uttrykkes med himmelen og den kjærlige Gud bekreftes som virkelig, mens det onde som djevelen og helvete uttrykker fratras virkelighet. Egentlig dreier det seg om noe annet. Uansett hva som er problemet eller spørsmålet man vender seg til religionen med, vil svaret alltid være den overveldende kjærlighet som ikke gjør forskjell og den godhet som smiler deg i senk. Sannheten er så god at den lar alle vonde erfaringer fremstå som tilsynelatende.

Man kan godt reflektere litt kritisk over hvordan man fremstår som prest når man formidler et sånt budskap til folk og over hvilken positur man inntar når man gjør det. Det får meg til å tenke på et dikt av Knut Isachsen jeg leste for litt siden:

Mor ammer

Hun skiller sannheten i sannere løgner

*og hersker inni meg
Hun tar meg fra brystet
binder leppene mine til ordene
Så glemmer jeg smaken
av melk og makt
og den gamle historien
om løgn og mors kjærlighet*

Selv om det finnes få ting i vår verden som er mere entydig godt enn ammende mødre, er det mulig å se ammeposituren som bilde på noe annet, nemlig på en som formidler en overveldende godhet, en godhet som ved å blokkere sansene definerer erfaringen av seg selv. Da kan ammeposituren bli et bilde på en fallgrube for presten og forkynneren, den kan bli skyggesiden av en pastoral selvinstruks som i utgangspunktet var både godt ment og godt tenkt.

Jeg tror det er en lignende ammepositur soknepresten Petter Kvalvaag ser seg selv i i sin artikkel i dette nummer av bladet. Han forteller at etter at punkbandet hadde fremført sitt aggressive Kyrie i hardrockgudstjenesten, hadde han stilt seg opp i midtgangen og sagt «noe ytterst pinlig om at Gud inkluderer de sorte fårene». Kanskje var det en slags motsvarende diepositur som gjorde at kunstner og menig menighetsmedlem Päivi Laakso tok et fredfullt og vakkert farvel i kirken med sin far som hun siden kom til å tenke at djevelen må ha vært på ferde i mens han levde.

Det er så uendelig lett å innta denne ammeposituren når man står der som representant for kirka og skal forkynne for fårene. Det er en tjeneste som lar oss se oss selv som representanter for godheten og tidvis til og med som ansvarlige for selve godheten. Vi vil overbevise folk ikke bare om at kristendommen er sann, men også om at godheten virkelig er god.

Jeg er selvsagt for godhet, men det er noe i denne måten å forholde seg til den på som er omfavnende på en kvelende måte. Å se seg selv i en slik rolle innebærer at man ikke åpner for livet og dets mangfoldige erfaringer og uttrykk, men snarere begrenser det uten å vite det selv. Hva om vi i stedet for å starte i religionen og tanken om at dens sannhet er sannere enn alt annet, heller kunne tenke at det er fenomenene, livet og erfaringene som kommer først og som er virkelige, og så vende oss til religionen for å greie å håndtere dem? Kanskje ville vi da igjen kunne verdsette det fremmede og voldsomme i vår kristne overlevering.

Sivert Angel

MED HARDCORE PUNK SOM KYRIE

Per Kvalvaag
Sokneprest i Tydal, fung. sokneprest i Selbu
per.kvalvaag@selbu.kommune.no

Det er rigget for heavyrock-gudstjeneste i Lademoen kirke. Kirka ligger like ovenfor det legendariske, men nå brannskadde UFFA-huset, Trondheims «Blitz». Et politisk hardcore-punkband fra miljøet er invitert til å bidra i gudstjenesten.

Selbu-rockernes kirkeband, *The Holy Divers*, har øvd gjennom sitt repertoar av gamle rockeklassikere. Gutta i punkbandet ankommer, litt skeptiske. Så prøvekjører de ei låt. De monotone kordene hamrer som mitraljøser mens vokalisten hveser uforståelige brøl inn i mikken – visstnok med samfunnskritisk budskap. Gutta stopper, ser på hverandre og utbryter: «Jævla kul spilllekåk!» Før klokkene ringer, ankommer en delegasjon unge punkere og fans, iført kjettinger, hullele strømpebukser,

MC-jakker og hanekammer.

I liturgien har punkbandet fått plass som et utvidet Kyrie. Gutta spiller utvilsomt bra: presist og mildt sagt energisk. Det lyder utpreget alternativt! Men etter en stund kikker jeg og *pastora loci*, Hilde Rosenkrantz, bekymret på hverandre: Hvor lenge vil de holde på? Vil de kuppe hele greia?

Til vår skrekk inviterer de hele «sin» menighet ut i midtgangen for å danne *moshpit*, en voldsom danseform som til forveksling likner et gateslagsmål.

Det var vanvittig stilig og temmelig uortodoks. Seansen uttrykte et kaotisk libido fylt av fändenivoldsk livsvilje, ekstase, uartikulert protest. Hva sa jeg som prest for å ramme inn og tolke denne fantastiske happeningen? Først og fremst: alt for mye! Jeg klarte endatil å si noe ytterst pinlig om at Gud inkluderer de sorte færene. Ikke bare punkinnslaget, men resten av rockelåtene ble sausa inn i alt for vidtgående forklarings-

ger og assimilerende presteord.

Hvordan ble gudstjenesten mottatt? Den ble naturligvis omfavnet av Norge Rundt-segmentet, men i P3 fikk vi slakt. Og punkbandet må ha opplevd pratet mitt som regelrett mordforsøk. «Jeg har aldri angret min taushet, kun min tale.» I møte med «det mørke» – i betydningen kaoskrefter – hadde jeg verken mot eller vett nok til å la det kaotiske og ukorrekte få stå alene. Neste gang skal jeg tørre å la låtene stå for seg selv, uten så mange assimilerende utlegninger.

UPOLERT LIV MØTER DE HELLIGE

Ett aspekt ved «mørket» er kaos-kreftene i egentlig forstand, nemlig det ville, ustrukturerte, utemmede, det som fantes før Gud og kirke departementet skapte orden i tilværelsen. Dette er ikke nødvendigvis etisk dårlig, det er før-etisk og befinner seg heller på skalaen Borgerlig – Rocka. Eller skal vi si: Passende – Upassende. Denne «mørke materien» er den utemmede libidoen som både driver livet framover, og som kan ødelegge det. Vi ser den bobler fram i både punkere, konfirmanter, gamle Selbu-rockere og andre. Uten denne ustrukturerte livskraften er kirken bare et tomt skall. Da er vi ferdige. La derfor kirka bli litt mer upassende!

Når Selbu menighet arrangerer sine årlige «megashow»-gudstjenester med kor og band, er mye av gudstjenestens innhold hentet fra kjente, verdslige sangtekster. Tanken er at dersom mennesker skal kunne møte Gud i kirken,

må de få ta med livet sitt inn dit, ikke bare sitte nybada og fremmedgjorte i søndagsbunaden.

Livet er jo ikke alltid så glattpolert. Når gudstjenesten bygges opp rundt litt råere musikk og tekst, føler mange at livet kommer mer ekte til uttrykk. «Jeg kom i Guds hus, og jeg kjente igjen mitt liv der!» Det kan i seg selv være nok til at «gudstjeneste» oppstår, at evangeliet skjer. Men selvsagt vil jeg som prest spe på med både et par bibelvers og noen egne ord. Så sant dette gjennomføres tilstrekkelig enkelt og tilstrekkelig dristig, kan det bli veldig ekte gudstjenester utav det!

- GO STRAIGHT TO HELL!

En av de «mørke» sidene ved kristendommen er myten om den dobbelte utgang. Når Gud skal realisere sin godhet og rettferd, hører det med at han dømmer de troløse til (evig) straff.

Sentralt i heavyrock-gudstjenesten sto Lordi's låt «Hard Rock Hallelujah». Teksten skildrer en «arokalyptisk» rom-invasjon der rocken seirer over borgerskapets skikkelighet. Folket blir stilt på valg: «Join us or go straight to Hell!»

I bisarr motsetning til teksten står låtas fortid som familieunderholdning i Melodi Grand Prix. Men i kirken tør vi knapt la heavyrocken komme til orde på egne premisser, og slett ikke snakke om Helvete. Kjetil Grandal har med rette forsket bort Helvete som del av Guds *endliche Lösung*. Men jeg syns

det er feigt og uredelig når mange forkynnere ukritisk beholder alle forestillinger om «himmelen», men kutter ut Jesu advarsler om dommedag og «mørket utenfor». Myten om helvete er en litt fargerik advarsel: Vi må ikke leve et liv der sluttsummen blir at det var bortkasta, så livet bare må hives på søpelfyllinga etterpå! Denne muligheten må få stå ved siden av bildet om de dødes oppstandelse, som sier at Gud kan skape nytt liv av det som bare var søppel og vrakgods. Jeg tenker på profeten Esekiels visjon der Gud tar beinrestene fra slagmarken og kler dem med kjøtt.

- MEG ARME, SYNDIGE MENNESKE

Jeg mener vi må tørre å uttrykke de mørke, rå og upolerte sidene av livet litt mer i kirka. Alt er så uutholdelig borgerlig og tannløst. Det onde er til stede – ja, men i uhyre dannet form. Som from anger over personlig synd og skyld. Eller mer politisk korrekt: som etiserende kristensosialisme, som bønner angående verdens urettferdighet, som takkoffer til et utviklingsprosjekt i Etiopia.

Fandenskapen er tilstede i form av borgerlig skikkelighet, nemlig som oppgjør, som en kontinuerlig omvendelse fra alt som er rocka og rufsete, og til alt som er ansvarlig, skikkelig, korrekt og dannet,

Det proklameres stadig at Gud elsker syndere. Men det er ikke rare syndene som er å se, kanskje bortsett fra en diskret selvrettferdighet.

Den «mørke»-erfaringen som gjelder egen ondskap har vi lang tradisjon for å uttrykke, oftest forstått som «skyld», med «tilgivelse» som løsning. Det er ikke tvil om at vi alle bærer på skyld og trenger tilgivelse. Men ikke alt leit og vondt i verden er min eller vår «skyld». Og syndeskyld er ikke den eneste form for «mørke» der vi håper på Guds hjelp. Derfor var den gamle syndsbekjennelsen så ille. Plassert i gudstjenestens åpningsdel definerte den i stor grad hva Gud og gudstjenesten var godt for. Den gjorde syndeskylden til hermeneutisk nøkkel for evangelieforkynnelsen, dvs. den uttrykte Lovens 2. bruk: Grunnen til at vi er mottakelige for evangeliets tilgivelse, er at vi vet vi har krenket Gud. Med sin allmenne karakter og selvfordreende ordlyd fungerte den ikke som oppgjør med synd, men mer som bekreftelse av et annet «mørke», nemlig menneskers følelse av litenhet og uverdighet.

Gjennom gudstjenestereformen har vi fått en smørbrøddliste med syndsbekjennelser, med beskjed om å plassere dem der vi vil. Det er ekstremt slurvete, omtrent som en trøndersk søndagsbuffe. (Samma om du eter røkelaksen oppå karamellpuddingen, bare du blir mett.) Hvis vi plasserer syndsbekjennelsen i forbønnen, går den inn som del av vårt svar på evangeliet. Etter å ha hørt forkynnelsen vender oss bort fra synd og egoisme, og mot etterfølgelse i tro. Syndsbekjennelsen blir da uttrykk for noe i retning av «lovens 3. bruk».

Flere av de fremlagte variantene passer faktisk bra i denne sammenheng.

Men i Selbu og Tydal ønsket vi å fortsatt ha syndsbebyggelsen plassert i starten, for å si noe om det «mørke» vi frelses fra. Da fant vi ingen tekster som på en skikkelig måte besvarte samlingsdelens hermeneutiske spørsmål: Hvem er vi, hva skal vi her og hvem er han usynlige der framme?

Vi ønsket å uttrykke at det «mørke» vi kommer til Gud med, er mye mer enn egen syndeskyld. Det fins jo mye mørkt og vondt som ikke er vår skyld. Vi er både fanget i det onde og offer for det onde.

På forårets nordiske liturgikonferanse fikk jeg derfor laget en syndsbebyggelse med litt videre perspektiv, og som Selbu og Tydal har innført i den lokale grunnordningen:

*Gud, du som kjenner og elsker oss alle.
Ditt gode skaperverk trues av synden.
Vårt liv går ofte i stykker.
Vi ber deg: Reis oss opp, tilgi vår skyld
og sett oss fri til lovsang og nytt liv.*

MØRKE I GUD SELV?

Ett mørke har vi ennå ikke berørt. Det er mørket i Gud selv. Så vidt jeg kan se, har også dette to sider. Den ene har å gjøre med Luthers lære om «den skjulte Gud». Gud viser seg i den allmenne erfaringsverden som tvetydig, som

skremmende annerledes enn den snille Jesus. Dette kan ikke løses ved å dualisere og dikotomisere, slik at alt som er snillisk og kristensosialistisk tilskrives Gud, mens alt ondt og ukorrekt tilskrives djevelen eller «ondskapen». Det grusomme mysterium er at med mindre det fins to guder (hvorav én slem), så er det Gud som skaper fandenskapen også, på en måte.

Det andre «mørket» i Gud selv dreier seg om hans hellighet og nidkjærhet. Hva er egnet til å uttrykke Guds hellighet? Er helligheten det passende, det sømløse? Eller er det også mysterium tremendum, noe som har i seg en ødeleggende og altopplukende kraft, som fortærer alt annet? Noe som ikke tåler noe annet ved siden av seg? Som krever underkastelse under noe som ikke fullt ut kan begrunnes etisk eller instrumentelt?

Abrahams ofring av Isak er ikke relevant som propaganda for blind lydighet, men som illustrasjon på at møtet med det hellige relativiserer alle menneskelige normer og verdier. Guds totalitære krav på anerkjennelse er i en viss forstand før-etisk.

Litt perverst og støtende? Jada, men det uttrykker en av de grunnleggende, rocka erfaringene som skiller ekte religion fra humanetikk, sykepleievitenenskap og liknende.

SOTETE VEGGER

Päivi Laakso
Kunstner, Oslo
paivilaakso@hotmail.com

Det er kald, fuktig og blekksvart. Oljefaklene lyser opp hvitkalkede kleder i de sotete hulrommene i veggene, det lukter jord, røyk og stank av lik.

Slik er våre kristne forfedre begravd. Der gjemte de seg under forfølgelsen. Kirkegården fungerte også som kirke. Slektningenes rester var hellige, de skulle ikke kremeres med tanke på oppstandelsen. Kanskje gjorde dette opphold i gravene mer utholdelig, trøstende? Samfunn med de døde.

SOLNEDGANG I NOR-FINLAND

Min far ligger begravd med ansiktet mot vest. Alle finner ligger likt. Jeg visste ikke det før hans kiste ble senket i jorda. Kirkeverten var nøye å få ham i riktig stilling. Føttene hans er under rosene som mor planter hver sommer foran gravsteinen. Det hender at jeg besøker graven og oppdager at jeg står over hodet hans.

Dagen før fars begravelse gikk mor og jeg til kirkegården. Jeg løftet opp det grønne, over to meter lange plastlokket som beskytter graven mot snø. Jeg bøyd

de meg over kanten og så ned. Den var overraskende dyp. Mor skulle kunne ligge oppå ham en dag. Jeg så for meg far bli til jord. Det var for mye å fatte, dyp avgrunn, intethet.

Vi fant ikke lysbryteren i menighets-salen. Fikk ikke lyset på i salen, kjøkken eller entreen. Det var slutten av februar i Nord-Finland, skumringen ville snart bli til mørke. Jeg kjente jeg ble kvalm, flyttet noen bord og stoler og satte meg ned. Tenkte jeg snart ville kaste opp. Døren gikk, kokken Olga kom for å lage laksesuppe og kake og slo på lyset fra kontoret. Idiotisk sted å plassere lysbryter, tenkte jeg. Tante Laila og kusinen Ulla og Outi kom med døtrene sine. Jeg dro hjem. Et par timer senere var kvalmen over.

Dagen etter stod jeg, mor, og de to brødrene mine med andre kistebærere i kjølerommet bak kirka. Jeg og min eldste bror hadde ønsket åpen kiste i kirken. Jeg som konvertert katolikk hadde sett mange mumifiserte helgener, og han som inngift ortodoks hadde opplevd seremonier der åpen kiste var vanlig. Slik var det her i gamle dager også, jeg husker i hvert fall et tilfelle der jeg var med og gikk rundt kista til mine

kusiners tippeoldefar. Det ble stille. Kirkeverten sa det ikke var lov inne i kirken, men det var mulig like ved inngangen, ute. Vi tenkte.

Jeg anbefaler det ikke, sa kirkeverten. Han har vært i kjølerommet i tre uker, det skjer forandringer. Det blir upraktisk, lokket er godt festet, det tar tid å skru skruene ut og inn igjen.

Jeg tenkte far hadde ikke likt å bli sett deformert, nesetuppen flat mot lepene, innsunkne øyne og gråhvitt hud. Nå hadde han et pent blondelommetørkle over ansiktet.

Vi dropper det, sa jeg. Min bror var enig.

Mange naboer, venner, kollegaer og slektningene var til stede i kirka. Som enebarn med få egne slektninger hadde far i livets løp fått mange mennesker rundt seg; fiskerkamerater, min mors åtte søsken med barna og barnebarna for eksempel. Mange gråt. Alle la blomsterkransene på eller rundt kisten og leste høyt deres siste hilsen. Vi var de siste, vi gråt, mor skalv. Så ble han båret ut fra døra til venstre bak alteret, som blir brukt kun til den siste reisen ut av verden. Begravelsesfølget gikk etter mens kirkeklokkene ringte. Kald luft gjorde vond i lungene. Den plutselig stramme luften med over tjuefem kuldegrader gjorde prosedyren ute kort, ingen orket den plutselige nordavinden som kløp på kinnene, nesen, fingrene, tynnkledde bein. Presten hutret, leste fort, alle heiv sand på kisten og halvløp til menighetssalen. Der satte vi i gang

med å spise, hørte den litt upersonlige minnetalen, sang og fortsatte med kake og kaffe. Så sang vi mer. Jeg hørte at min andre bror faktisk var flink til å synge. Synd han hadde kastet bort livet sitt på alkohol, ikke klart og utvikle sine talenter. Men nå sang han høyt og flott. Jeg kjente hans følsomhet og styrke i stemmen. Han var edru. Så leste vi tre høyt navnene til alle som hadde husket far, lagt ned blomster eller levert kort med sløyfer og bilder av lys, kors eller annet kirkelig. Kortene har mor i klesskapet i en pen pose.

MED BARE NEVER

Far var en mann av en annen tid. Trofast og iherdig arbeider, ansvarsfull forsørger, fisker og bilelsker. Han bygget to hus i løpet av livet. Det første med eget tømmer fra skogen vår som han selv hugget ned. Hans omsorg lå i det praktiske, i smurte ski, reparerte vinterstøvler eller kjøring til trening. Han gikk ikke i kirka. Han trodde ikke på Gud. Mor fikk ikke et tydelig svar ut av munnen når presten spurte om far noen gang ga uttrykk for tro.

En spåkone i Latvia hadde fortalt min bror at far var ond. Jeg opplevde for ti år siden hans sinne så skremmende at jeg var sikker djevelen hadde tatt bolig i huset vårt gjennom ham. Den natten skalv jeg søvnløs i senga og ba Gud om hjelp. Djevelen er i huset, jeg er djevelens datter. Far er besatt. Jeg lukket øynene, bladde i bibelen og håpet jeg ville få hjelp i min nød. Jeg stop-

pet fingrene et sted som kjentes riktig, åpnet bibelen og leste. Teksten handlet om Gud som redder sin datter, strekker sin arm og løfter henne opp. «Jeg strekker min arm og løfter deg opp...redder deg...»Gud talte til meg personlig, teksten var til meg der og da. Jeg fikk fred. Men jeg sov ikke.

Dagen etter spurte far om jeg hadde sovet. Ja, løy jeg. Jeg skjønnte at han også hadde våket. Han sa ikke hvorfor. Jeg åpnet meg ikke heller, stolte ikke på ham, og var plaget av enormt raseri, forestilte meg jeg parterte og torturerte foreldrene mine som var bundet fast i stoler. Jeg skalperte dem og syntes de fortjente denne lidelsen. Jeg klarte knapt å la være å gråte. Den dagen dro jeg tilbake til Oslo. I nesten minus tretti grader utenfor toget fortsatte jeg fantasiene om torturering.

I dag prøver jeg å ta innover meg at han var bekymret for meg den kvelden han stod rasende utenfor garasjedøra. Det er vanskelig. Det var så mange lignende situasjoner gjennom barndommen. Plutselig, overraskende raseri og sinne som kunne ødelegge en ellers grei hverdag. Jeg lærte å være på vakt. Jeg så ikke hans kjærlighet. For meg eksisterte den ikke som trofast fenomen, bare i korte glimt. Han hadde svart hår, brune øyne og voldsomt temperament og dominerende, ikke lyttende, stil. Han vokste opp med en døv mor. Jeg kan forstå mye i dag, tilgi, ha medfølelse for ham, akseptere mitt opphav, bakgrunn, til og

med være takknemlig, se fordeler med den. Han klarte ikke se seg selv med kritisk blikk og det fantes ikke psykologer for menn med voldelig atferd på den tiden. Det fantes ikke menn med evne til å søke om hjelp, være svak og trengende. På et emosjonelt plan henger det tvil over myke resonneringer og forklaringer. Kanskje djevelen brukte ham allikevel?

TO TIDER PÅ EN GANG

Fars raseri, sinne, følelsen av å være offer, utsatt, ble plantet i meg. Jeg må håndtere meg selv. Holde ut meg selv. Det er vanskelig å se min egen rolle i møte med andre mennesker. Det er vanskelig å se hvordan jeg selv kan forandre situasjoner med min egen oppførsel, skjønne jeg har påvirkningskraft. Enten med sinne og frykt, og kjapt reagere med angrep som selvforsvar. Dette eskalerer garantert konflikten. Om jeg ikke rommer meg selv, følelsene mine, bruker jeg denne metoden når jeg føler meg krenket, kommandert, undervurdert, dårlig behandlet. Følelsene kommer raskt. Blandet med følelsene fra barndommen. Jeg befinner meg emosjonelt i fortiden. Den andre krevende metoden er å ta pause. Trekke seg ut fra situasjonen. Gå inn i meg selv. Lukke døra. Kjenne etter, ta en liten analyse hvor disse følelsene egentlig kommer fra, hvorfor reagere så voldsomt. Ta ansvar for sine følelser, utøve selvbeheerskelse, ikke skrike ut den smerten, ikke spytte den ut og videreføre på andre.

DERFOR ER KUNST SÅ VIKTIG FOR MEG

Stedet der skriket skal ut, sammen med glede, skjønnhet, styrke, svakhet, lek, humor, skjørhet, sårbarhet, kropp og sjel, håp og tro. I alt dette ligger kjærlighet. Der ligger aksept for den jeg er, sammensatt. Gud vil vise oss sin aksept, nåde. Det ufullkomne og potensielt onde i våre handlinger er ikke fjernet. La oss ta det på alvor. Jeg tror og har ofte erfart at ut av det «onde» kommer før eller senere også noe godt. Mørkt og lyst går hånd i hånd. Det onde finnes, men taper i oppstandelsens kraft. Vi blir befrikket fra vår dualisme. Derfor synes jeg det hadde vært flott og se denne fortellingen i moderne kirkerom også. Når vi ser verden i dag, konflikter, flyktninger, urettferdig fordeling av goder, terrorisme, finanskrise, sult, uteliggere, fattige og lykkejegere, kriminelle som strømmer hit, blanding av kjemiske stoffer som forandrer vår hormonbalanse, bør vi kanskje ta innover oss at frelse ikke er gjort en gang for alle. Gud trenger vårt ja, han kan ikke redde oss alene. Mitt ja er parabenfri tannkrem i morgen, smil og blikkontakt med tiggere uansett om de er tyver eller ikke. Vi trenger å evaluere våre individuelle

liv daglig, ta små steg mot forandringer som bidrar til forbedring av menneskelig relasjoner, jordklodens helse.

ET VERDENSRUM AV NÅDE

I kirker kan vi sette oss ned, reflektere over problemene, gledene våre, meditere over valgene våre, få hvile og ro. Støtte og trøst. Føle oss sett. At kirkerom tar oss på alvor, at liv ikke er dans på roser. Hvorfor ikke vise dette, Guds vei, Jesu fortelling i sin helhet? Hvorfor ikke ta tradisjonens kraft på alvor? Det mørke og lyse i hans liv. Våre liv. Huske hvordan kirken i historiens løp i to tusen år har håndtert kirkerom. Gud vil vi skal kjenne ham, via Jesus, han vet hvordan vi har det. Han fortalte med sine handlinger hva han mener. Han kastet ut pengefolk fra tempelet, refset selvgode skriftlærde, lot Maria Magdalena vaske og olje sine føtter, spiste middag med tollere, pengeinnehavere, han helbredet syndere, blinde og besatte før han til slutt ga sitt liv for oss alle. Hans fortelling er konkret, bokstavelig. Han tjener mennesker. Vi skal tjene hverandre, menneskeheten. Vi kan i kirken fordype oss i livets alvor, sannheten som vi ser i Jesus liv og de som levde samtidig med ham.

Gudstjent

Om kvelden
plukket jeg synet ut
fra det hodet
jeg kalte himmel
Øyeeplene presset jeg
og saften siktet jeg
tom for språk
Så dyppet jeg fingeren
i verden
og døpte ordet
i mitt bilde
Da natten kom
pekte jeg innover
med tørst
og svarte tanker
Siden har jeg drukket
meg full
før dagen blomstrer
og himmelen roper meg
inn igjen

Knut Isachsen

EN KONTANT KAR

Kristi åpenbaringsdag - søndag 6. januar 2013

Evangelietekst: Joh 12, 42-47

Lesetekster: Jes 51, 4.8; 2 Kor 4, 1-6

Salmeforslag: NoS 71, 92, 97, 98, 505, 514

Aud Irene Svartvasmo
Ledende sykehusprest, Diakonhjemmet
aud.i.svartvasmo@diakonsyk.no

Julen er over. De siste juletrelysene er slukket. Men i kirken er lyskasterne på. Lysene er rettet mot barnet vi nettopp har feiret. Det er åpenbaringstid. Noe skal bli klart. Barnet er ikke lenger et barn, men en voksen mann som skal vise oss hvem han er: Lys i mørke. Rettferdighet for undertrykte. En motkraft mot en himmel som løser seg opp i røyk og en jord som slites ut som et klesplagg. En motgift mot spott og hån, møll og mott. En rettferd som «skal vare til evig tid», en «frelse fra slekt til slekt». (Jes 51:4-8)

Teksten starter med et «likevel». «Likevel» peker tilbake til begynnelsen av kapittelet - der det står om alle de som *ikke trodde* på Jesus, til tross for at han hadde gjort mange tegn. Versene i søndagens perikope, 37-41, handler om at det altså likevel var noen som trodde, også blant rådsherrene. Det fantes rådsherrer som fryktet og håpet; Som fryktet å falle i unåde og bli utstøtt av

synagogen, og som håpet å falle inn i den nåden som Jesus forkynte. Kanskje var Nikodemus en av rådsherrene det siktes til? Han som kom til Jesus i ly av nattemørket.

BEKJENNELSESTERROR

Tolkningen fra Johannesevangeliets forfatter, er at rådsherrene ikke bekjente troen fordi de heller «ville ha ære fra mennesker enn ære fra Gud». Det kan vel tenkes. Men er det bare bekjent tro som er noe verdt? Tankene mine går til bekjennelsepresset man kunne bli ut-satt for i enkelte kristne ungdomsmiljøer. Troen var ikke bra nok hvis man ikke sto frem i klassen, eller på festen, eller på torget og fortalte om hva man trodde på. I forkynnelsen ble det lagt tungt inn over oss: «Bekjenn!» Og vi sang – noen av oss litt trange i halsen: «Vi för vår del, kann inte låta bli att tala om vad vi har sett och hört...» Det kan handle om så mangt, hvorvidt man vil fortelle eller ikke om en såpass personlig ting som hva man tror på. Frykten

for utstøtelse og utfrysning er bare en av flere sannsynlige hindringer.

TILSTÅELSE ELLER TILSLUTNING

Ordet «bekjenne», har i vårt dagligspråk klang av å skulle tilstå noe. Det bringer ikke umiddelbart tanken inn på det gode budskapet, med mindre man er bevandret i bibel og kirkerom. I kirken brukes »bekjennelse» både om det som er vondt og det som er fint: Å bekjenne sine synder, og å bekjenne troen på Gud. I det første tilfellet »å tilstå» noe, i det andre tilfellet »å tilslutte seg». For rådsherrene ville en bekjennelse kanskje ha vel så mye karakter av en tilståelse som en tilslutning på grunn av konsekvensene det kunne få. Også i vår egen tid finnes det steder i verden der mennesker både forfølges og drepes for troen sin, og hvor det å tilslutte seg offentlig fort kan få store konsekvenser. Men også andre, mindre dramatiske årsaker kan føre til at troen lever i skjul.

DER INGEN SKULLE TRO AT NOE KUNNE GRO...

Oddgeir Bruasets programserie om de som bor «Der ingen skulle tru at nokon kunne bu», kommer i stadig nye sesonger. Vi blir tatt med til karrige og bratte fjellsider, langt fra folk og gjerne veiløst, der noen raringer har klort seg fast og - nærmest ved et under - overlever. Når forfatteren av Johannesevangeliet peker på rådsherrene, setter han fokus på troen som under: og peker på tro som

finnes der «ingen skulle tru at nokon kunne tru». I motsetning til Bruasets underlige gråsprenkte, som gjerne forteller sine historier og viser fram bostedene sine, er det mye tro som eksisterer nærmest på tross av vekstvilkårene og som av ulike grunner er i det skjulte. Det underet - at det finnes tro, der man ikke skulle tro at noe kunne gro, er en mulig tanke å dvele ved denne søndagen. Og i forlengelsen av det - hva er tro, egentlig?

Å tro er «å høre Guds hjerteslag på jord», formulerer Svein Ellingsen det vakkert i en salme som egner seg godt for dagen (NoS 71). Å høre og se Gud i sporene av godhet i hverdagene våre, i kjærligheten, i glimtene av rettferdighet og godhet. Og motsatt - å se at når livet og godheten krenkes, er det Gud selv som krenkes. Tro er et trassig håp om at barnet i krybben gjør en forskjell. For, dersom vi har sett barnet, har vi også sett Gud, gjentas det på ulike måter i det fjerde evangelium. Denne gangen slik: «Og den som ser meg, ser ham som har sendt meg». Mange foreldre kan skrive under på at de aldri har vært tettere på underet og forundringen med et nyfødt, dampende barn i fanget. Samtidig er man vel aldri så tett på en potensiell katastrofe heller. Fødsel og død henger uløselig sammen. Vi snakker om eksistensielle ytterpunkter i tilværelsen, som skaper tro eller vantro, glede eller fortvilelse, håp eller angst.

«THE HIDDEN TRANSCRIPT»

Når troen(de) snakker høyt, kan de som har en usikker eller annerledes tro bli stille. Antropologen James C Scott skriver om «hidden and public transcripts». I autoritære systemer, blir annerledes tenkende og troende ofte brakt til taushet. Det betyr jo ikke at alternative strømninger ikke finnes. Det betyr heller ikke at det ikke er kraft i det som lever skjult. Men som regel når det ikke makthavernes (i denne sammenheng autoritære religiøse systemer) ører. De troende rådsherrene var et slikt «hidden transcript», uakseptabelt for menn i deres posisjon, og noe som bare kunne deles i ly av nattemørket.

Mye tro, også i vårt samfunn lever som et «hidden transcript» - langt fra «the public transcript» i katedralene og bedehusene. Det er tro som ikke har noen stemme. Eller snarere – tro som aldri er blitt lyttet til. Det er tro som kanskje ville utfordret ordene i katedralen, dersom muligheten hadde budt seg og tryggheten hadde vært stor nok. Ansvar for dette vil alltid ligge hos den sterkeste part: vi som synes vi «eier» ordene, må snakke mindre og lytte mer intenst. Våre ord kan stenge for de viktige stemmene i the hidden transcript.

Vi er i en dobbeltrolle her, vi som er prester. På den ene siden er vi representanter for den «offentlige» trosbekjennelsen, og tjener menigheten av de offentlig troende. Samtidig ser vi mye skjult tro i jobbene våre. «Dere

skulle bare visst hvor mye tro det er rundt omkring», tenker jeg ofte, når «kjernemenigheten» snakker om «oss» og «dem». ”Hadde dere bare ant hvor mange Fadervår som mumles i mørket når natten kommer, så hadde dere ikke snakket på denne måten”. Det finnes mye tro som aldri er bekjent offentlig, men som i høyeste grad finnes og lever. Ofte er den beskjeden og sky, med mange forestillinger om å ikke være god nok. Lytter vi oss inn på den, kan vi høre bekjennelser så gode som noen, fra mennesker som aldri ville stilt seg opp offentlig og fortalt om det. Med vårt brede nedslagsfelt som prester, har vi mulighet til å lytte etter, anerkjenne og bekrefte den tause troen. Det ville være en god måte å bruke gudstjenesten og prekenen på denne søndagen. Ingen skal tvinges til å bekjenne, men måtte det være et mål at alle som ønsker det skal kjenne at det er plass for dem.

BEKJENNELSER

Å bekjenne kan handle om ord, men like gjerne om handling og holdning. Det handler om at man med sitt liv virkeliggjør Guds nærvær for andre mennesker. Det handler om å formidle den nåden vi selv lever av, slik kan den bli sann. Bekjennelse er å bidra til at mennesker helt konkret får erfare hva barnet i krybben brakte til oss. Slik formulerer Svein Ellingsen det: «Ditt komme, Herre Jesus, forvandler jordens natt og bringer lys til mange som føler seg forlatt.» Dåpen gir tilhørighet og i nattver-

dens brød og vin næres livet og relasjonen med Jesus.

FRA «AUGUSTINS BEKJENNELSER»:
Du var hos meg, men jeg var ikke hos deg. (...) Du kalte og ropte og gjorde ende på min døvhet. Du glimtet, strålte frem og drev min blindhet på flukt. Du duftet, jeg pustet inn, og nå ånder jeg for deg. Jeg smakte, nå hungrer og tørster jeg etter deg. Du rørte ved meg, og jeg ble oppglødd for freden i deg.

**FRA GYRID GUNNES
 «HELLIG. SÅRBAR.»**

Kjære Krista. Du finnes ikke. Derfor ber jeg til deg. For jeg trenger en Gud for alt det som ikke ble. Jeg lengter etter et nærvær som ikke er redd for fravær. Dogmene og sannhetene tramper inn med sølete gummistøvler. Jeg ikke-bekjenner deg. Slik kan du være en Gud for meg.

**FRA MIKAEL WIEHES
 «SÅNG TILL MODET»**

Här är en sång till modet/ Den är till alla dom/ som vågar tro på morgondan/ fast

natten är så lång (...)

Här är en sång till modet/ hos dom som vågar se/ Som inte låter tysta sej/ men säger som det är/ Till alla som bygger broar/ Till alla som släpper in/ Till dom som tror att människan/ kan göra det, hon vill

Här är en sång till alla/ som vägrar att ge opp/ Till dom som kämpar vidare/ fast livet är så hårt/ Till alla som vågar längta/ till nåt, dom aldrig sett/ Som inte låter kuva sej

men håller på sin rätt (...)

**FRA «BRØDRENE LØVEHJERTE»,
 ASTRID LINDGREN**

Jeg spurte Jonatan om han virkelig måtte gi seg ut på noe så farlig. Han kunne jo like gjerne sitte hjemme ved peisvarmen i Ryttergården og ha det bra. Men da sa Jonatan at det var ting som måtte gjøres, selv om de var farlige.

«Hvorfor må du?» Spurte jeg.

«For ellers er jeg ikke noe menneske, men bare en liten lort», sa Jonatan.

KJÆRLIGHETEN TÅLER ALT OG UTHOLDER ALT - OGSÅ UGRESSET VÅRT

Såmannssøndag - Søndag 27. januar 2013

Evangelietekst: Matt 13, 24-30

Lesetekster: 5 Mos 6, 1-9; 2 Tim 1, 1-5, 3, 14-17

Salmeforslag: Salmer 97: 27, 41, 123. NoS: 97, 308, 312, 494, 715. Nattverd: 656, 596

Anna Bäckström Hovda
Sentrumprest i Bergen domkirke
ashovda@gmail.com

Jeg har hørt om prester som fraråder brudepar å bruke 1. Kor 13 i vigsler med begrunnelsen, «det er så vanlig» og «den brukes alt for ofte».

For ofte for hvem? Presten?

Det høres litt ut som om en servitør skulle begynne å nekte å servere den beste maten på menyen fordi hun er så lei av å bære det ut til folk.

Som prester skal vi forsøke å forkynne evangeliet. Bære ut og holde frem det beste vi har og det vi tror på. Og oftest er det nødvendig og krevet av oss i vår tjeneste at vi gjør det med ord. Av og til bibelord.

Den teksten som de aller fleste brudepar ønsker seg på sin store dag sier noe fantastisk om kjærligheten som utholder og tåler alt. Slik kunne vi ønske at vår kjærlighet var. Det er slik de fleste brudepar drømmer om at deres

kjærlighet skal være og forbli. Det er en slik kjærlighet vi som kristne tror på. For om vår kjærlighet ikke kan (eller skal) tåle alt, så tror vi på en Gud og på et himmelrike som tåler alt. Og som tåler oss.

VERDEN SOM ÅKER, SKAPERTEOLOGI

Dagens tekst beskriver en slik kjærlighet. En slik livskraft. Det gode som Gud "sår" i verden tåler å vokse og gro side om side med destruksjonen og alt som vil fortrenge liv og vekst. Gud skaper igjen og igjen.

JEG, EN ÅKER? DÅPEN SOM TEMA

Dette bildet på åkeren kan også være et bilde på våre liv. Mitt liv er som en slik åker, full av mye godt som spirer. Side om side med alt jeg ville vært foruten. Både det jeg selv har plantet av ugress, kan hende oftest uten å ville det og uten å vite det. Og så er det slikt ugress som

popper opp utenfor min kontroll.

Som i liknelsen synes det ikke alltid hva som er ugress, før det har vokst opp. Oftest er det først etterpå at vi ser at vi har valgt feil, gjort feil eller latt være å gjøre det gode.

Vår mulighet til å luke vekk og ødelegge alt det vonde, og høste alt det gode, det minnes vi om i gudstjenesten når vi synger kyrie og gloria. Om vi er tilstede mentalt og åndelig kan det til og med skje noe med oss mens vi synger! Messen gir oss også mulighet til å bekjenne våre synder og gir oss selv muligheten til å begynne på ny. Når vi minnes om vår dåp og får tegnet korset i hånden: Alt det som blir feil i våre liv vaskes vekk og druknes i dåpens vann og vi kan stige opp til nytt liv. Å leve i sin dåp er å ta denne bevegelsen med inn i livet.

Når vi tar imot nattverd tar vi imot Guds kjærlighet og tilgivelse.

TRO

Denne søndagens tekster inviterer oss til å ta vare på vår tro, som vi har fått av menneskene som gikk foran oss. Som er overlevert til oss av mennesker i våre liv. Alt det våre pappaer og mammaer, besteforeldre, faddere, ungdomsledere, speiderledere, kateketer, naboer og kanskje prester har gitt videre til oss. Det skal vi la vokse. Vi skal ha samme ønsker for oss selv som for dåpsbarna: At vår tro skal få modne og vokse. Altså være levende. Altså spire og gro.

Nå kan man spørre seg: Har presten

som skriver dette lest litt videre utover i Matteus 13? Ja, det har hun.

Også den delen hvor Jesus ifølge vers 36-43 forklarer liknelsen. Med innholdet: De skal havne i ildovnen de som gjør urett, ved verdens ende. Og de rettferdige skal skinne som solen i himmelen. Og at de som har ører skal høre!

Da tenker jeg selvfølgelig at dette ikke er bokstavelig ment, som mye i vårt hellige bibliotek.

HÅP

Ingen er bare god og ingen er bare ond. Jeg tror ikke vi skal være redde for det som kommer etter døden, og det som kommer den dagen verden skal bli ny og slik den skulle være. Jeg tror ikke denne fortellingen er til for å skremme oss, men for å vekke oss.

Gud trenger ikke våre gode gjerninger for sin skyld, men for vår skyld. Vi er Guds hender og føtter og øyne og øre i verden. Vi er satt til å forvalte skaperverket og til å skape grobunn for Guds rike. I oss og rundt oss. Derfor må vi tørre å se på vår egen åker og tørre å luke hver gang muligheten byr seg. Og vi må ha mot til å la alt det gode i oss vokse. Og vi må håpe at det gode i oss tåler en støyt.

KJÆRLIGHET

Å være raus med seg selv er ikke alltid så lett. Å ha tro på at det nytter å luke. For det er sånn med hager og åkere at man blir aldri ferdig. Og det kan se overveldende ut hvis man har latt være

en stund.

Men vi har en Gud som er med oss alle dager, inntil tidens ende. Og vår kirke forkynner en Gud som igjennom påskens mysterium har vist oss at livet og lyset og kjærligheten fortrenger all destruksjon og alt mørke.

Kjærligheten og Guds rike er som surdeig som eser ut til alt er gjennomsyret av det. Som et lite sennepsfrø som blir et enormt tre. Som et lys som skinner inn i og fortrenger mørket rundt seg.

Vi inviteres til å tro dette! Å tro på livets muligheter. I oss og rundt oss. Det

er jo helt utrolig. Og jeg er sikker på at om vi tror på det så spirer det. Og når vi tør å tro det, orker vi å se vårt ugress og kanskje til og med å luke litt.

Det er januar og mørkt. Julen med all dens varme er over. Og det er lenge til sommeren som minner oss om at Gud er en fantastisk gartner. Kan hende er det dette vi trenger nå. Et løfte om vekst.

Hjelp oss å høre det rop du har hørt, å se den nød du har sett og å elske vår neste som oss selv!

PREKENSANGEN

Kristi forklarelsesdag – Søndag 3. februar 2013

Evangelietekst: Luk 9, 28-36

Lesetekster: 2. Mos 34, 27-35; 2 Kor 3, 12-18

Salmeforslag: NoS 92, S 97 50, NoS 259, NoS 479

Bettina Echbo og Harald Schøien
Prester, Eidskog
bettinaechbo@hotmail.com

OM TEKSTVALGET I NY TEKSTREKKE

Kristi forklarelsesdag fremstår etter nye tekstrekker som en slørete dag! I hvertfall vil kanskje ordet «slør» være det ordet man sitter igjen med etter å ha hørt de to lesetekstene lest fra kirken lesepult. Begge tekstene stod i forrige tekstrekke på denne dagen også; 1. Mos-teksten i 1. rekke og 2. Kor-teksten var en del av et lengre tekstutdrag som tilleggstekst. Slik sett vil de kunne gi gjenkjennelse. Men vi er spente på å høre hva menigheten oppfatter av de to relativt tunge tekstene (spesielt 2. Kor 3).

Prekenteeksten er en av de tekstene som finnes i alle de synoptiske evangeliene.

Lukas-varianten av denne teksten er derimot helt ny i år. Før var det bare Matteus-varianten som var med i tekstrekke. Men nå er det anner-

ledes: Lukas-varianten er prekenteekst og Matteus-varianten er fortellings-tekst. Og til ny 2. rekke ligger nå også Markus-varianten inne.

LA OSS GJØRE HERRENS ORD

Hva betyr det å forklare? Vi står i en preken-tradisjon hvor presten normalt utlegger dagens prekenteekst, muntlig men gjerne utfra en skrevet tekst. Faren for alle som skal holde preken er at det skal bli en teoretisering over hva man tenker at denne teksten betyr. Her har vi en lignelse/ord fra Jesus/vidsomsord/en hendelse som vi lager teorier og meninger om.

Men kan man være/bli en «teoretisk troende»? Hva skjer med tilhøreren? Jo, ofte blir det for abstrakt, for teoretisk og dermed kjedelig.

Så det neste spørsmålet blir da: Hvordan vise praksis med ord?

Hvordan kan vi denne søndagen få frem Kristi forklaring?

Jesus hadde noe av det samme problemet denne søndagen: ordene for

hans egen guddomelighet strakk ikke til. Han måtte vise det. Slik som denne søndagen.

I fjor gjorde vi et forsøk her i menigheten: Sammen sang vi (Harald og Bettina) hele prekenen på Kristi forklaringsdag. Harald skrev teksten, og inspirert av Odd Børretzen sang/resiterte vi «prekensangen» vår (mens Kristin Solli Schøien spilte til):

*Det ikke uvanlig det
Å ha forklaringsproblemer, mener jeg.
Jo mer du jurer jo verre blir det,
for de fleste.
Det kan hjelpe å snakke sant selvsagt
men det rare er at da føler vi oss avslørt
Altså når vi bare sier det som det er
Det kan se ut som vi kjenner oss bedre
når vi later som
Det er bortforklaringa som lager problemet
Forklaringa den tar oss videre den.
Det bare gjør litt vondt.*

*Jesus tenkte nok også det, han ville forklare,
si det som det var.*

*Nå er det jo ikke alt som lar seg forklare da
Uansett hvor sant det måtte være
Noen ganger som ting er helt opplagt, for meg selv altså,
Ja, så er det umulig å få andre til å forstå.
Det er akkurat som det jeg vet kolliderer med det andre vet
Og så står vi der da; og forklarer for*

*hverandre
Uten å skjønne noe som helst av den grunn.*

*Jesus strevde nok også med det, han ville forklare,
Si det som det var, i hvert fall til Peter og Jakob og Johannes.*

*Det enkleste er selvsagt å forklare noe for dem som kan det samme som meg teologer for eksempel
de har teologiske ord som andre teologer forstår
og så blir de fort enige om at dette er enkelt å forstå.
Og da blir det ikke lett, for en teolog, mener jeg,
Å forstå at andre ikke kan forstå når andre teologer forstår så lett.
Og de som sitter i kirken for eksempel og ikke forstår
De vet jo ikke at det som teologen sier er lett å forstå for teologer
Men de kan jo bare ha det så godt
Når de ikke har studert teologi, mener jeg. For da hadde de kanskje forstått
At det var lett å forstå det de ikke forsto.*

*Jesus strevde nok også med det, han ville forklare
Men det som var å forklare for han, var egentlig ikke til å forstå
For Peter og Jakob og Johannes.*

*Men tenk på det da; når du vil forklare noe som ikke det finnes ord for.
Da er det ikke lett å få forklart noe som*

helst.

Kanskje det går an å vise det, tenkte nok Jesus

Og så gjorde han det ene underet etter det andre

Og alle skjønnte et eller annet:

Fariseerne for eksempel, de skjønnte at Jesus ble mer populær enn dem

Og disiplene skjønnte at de ikke skjønnte noe som helst

Og de som fikk hjelp de skjønnte bare at det hadde virka

Det som Jesus hadde gjort.

Nei, Jesus han strevde nok kraftig med det han ville forklare

For det han skulle forklare det var ikke til å forstå

Jesus han tenkte at kanskje det gikk an å bruke noen ord

Som alle kan forstå, hvis han ikke brukte dem for å forklare,

Men for å lage et bilde med ord som alle kan forstå

En liknelse, sa Jesus når han prøvde på det.

Å lage et bilde som kunne si noe om det som ingen kan forstå

for det er jo sånn at mange ting kan forklares selv om de ikke er forstått.

Jeg for eksempel bruker datamaskiner hver dag,

Det går fint det, for noen har forklart;

Men ikke tro at jeg har forstått

Og så går jeg til nattverd fordi jeg har fått en forklaring

Men jeg forstår ikke at den vesle vinskvet-

ten og brødbiten

Er Jesus.

Nei, Jesus han strevde nok kraftig med det han ville forklare

Det kan ikke jeg forstå.

Ja, ja, tenkte nok Jesus. Jeg får bare ta dem med meg;

Og møte den andre virkeligheten.

Ja, for det var jo det som var problemet;

Han skulle forklare at virkeligheten

Ikke er så liten som våre ord eller tanker eller forklaringer

Dermed tok han med seg Peter og Jakob og Johannes

Opp på fjellet, og så ble han forklart rett og slett.

Hoi, sa Peter. Jeg ser noe som er mer hvitt en menneskehvitt

La meg bygge hytter å fange det i

For dette forklarer alt som vi ikke forstår.

Jeg tenker nesten Peter hadde planen klar:

Hit skulle han komme med tvilere og nektere og fariseere og disipler;

Guidet tur så å si for å få forklart det uforklarlige.

For nå forsto han hva Jesus har villet forklare

For han hadde sett det som han ikke forsto.

Men da ble det mørkt og Jesus var helt normal

Og så snakka Gud

Jesus er alt dere har, sa Gud og han er min sønn.

Dermed var alt forklart

For Gud snakker sant og Jesus var der og Ingen visste noe mer om hvordan det var i Guds rik

Men det som var forklart det var grei skuring

Jesus og Guds rike er samme sak

Og da er det forklart i alle fall.

Når Jesus er der.

Et hovedspørsmål denne søndagen er: hvordan kan vi flytte det guddommelige inn i vår virkelighet? Hvordan kan vi synliggjøre Jesu nærvær? Her må vi lete. Kanskje kan man lage en sang. Kanskje kan man gjøre noe helt annet. Uansett er det viktig å jobbe med prekenformen. Det gjør en forskjell i hvilken form en preken presenteres i. Alt vi gjør, er i en form – enten vi har valgt den eller ikke. Vi gjør aldri noe nøytralt, slik alt som ikke sies i en guds-

tjeneste også formidler. Respekten man viser hverandre. Stemningen i kirkerommet. Toneleiet osv.

Hvis folk går ut av kirken og mener en masse ting, har vi tapt.

Men hvis troen er blitt en erkjennelse som har konsekvens for forståelsen av mitt eget liv, har vi klart å gjøre Herrens ord. Teksten har det også med: De tre disiplene som fikk være med følte seg oppgradert. Tenk at vi fikk være med på dette!

Den følelsen ønsker vi at menigheten også skal ha når de går ut av kirken: Tenk at jeg fikk være med på dette! Ikke «tenk at jeg måtte sitte her og kjede meg».

Denne dagen viser at Jesus, på en helt spesiell måte, viser alle virkemidler han har for å synliggjøre Guds rike. Vi er på toppen i åpenbaringstiden. Nå får vi se ham som han er!

FASTELAVNSSØNDAG

Fastelavnssøndag – Søndag 10. februar 2013

Evangelietekst: Luk 18,31-34

Lesetekster: Jes 52,13-15, I Tim 2,1-6a

Salmeforslag: NoS 128, 728, 713 (nattverdssalme), 711, 333

Steinar Eraker
prest/rådgiver i Kirkens bymisjon, Oslo
st.einar@web.de

Det er fortellingsteksten fra Markus for denne søndagen som har mest spenn i seg. Den har to dimensjoner som Lukas teksten mangler; dialogen mellom Jesus og Peter og Messiashemmeligholdelsen som er spesiell for Markus. Jeg tar derfor utgangspunkt i fortellingsteksten.

MESSIASHEMMEIGHOLDELSEN

Påbud om å holde hemmelig hvem Jesus egentlig er, finner vi både i kap 1,25 og 7,36 i tillegg til 8,30, men det er i kap 9,9 poenget blir tydelig; først etter Jesu død og oppstandelse skal Jesus forkynnes som Messias, Guds Sønn, Guds Hellige. Det er offiseren i kap 15,39 som erkjenner at Jesus er Guds Sønn – disiplene var redde (16,8).

Hva kan dette brukes til i forkynnelsen? I følge den tyske teologen William Wrede, som utga boken *Das Messiasgeheimnis in den Evangelien. Zugleich ein Beitrag zum Verständnis des Markusevangeliums* i 1901, stod to ulike teologiske tankeganger opp

mot hverandre også før Markus skrev evangeliet; korssets/lidelsens teologi og herlighetsteologien. Jesu guddommelighet kan ikke forstås ut i fra underne og miraklene, men ut i fra lidelse, død og oppstandelse. Vil man bare forstå Jesu guddommelighet ut i fra miraklene, blir frelsen billig og løsrevet fra virkeligheten, diakonien faller bort.

Dette er noe forenklet beskrevet, men det kan være et poeng å understreke den virkelige lidelse og død. Dette som skal komme – i påsken altså – er ikke et «liksom teater», men i aller høyeste grad virkelig. Gud er blitt menneske, menneske lider og kjemper, seieren/frelsen er ikke billig og lettkjøpt.

DIALOGEN

Dialogen mellom Jesus og Peter er kort, men den svir. Sjeldent er Jesus sitert så skarpt. Korssets/lidelsens teologi er utenkelig for Peter. Han irettesetter Jesus. Men Jesus setter ham ettertrykkelig på plass: «Vik bak meg, Satan! Du har ikke tanke for det som Gud vil, bare for det som mennesker vil.» Hva disiplene hadde sett for seg

får vi vel egentlig ikke vite, men at det skulle føre til utstøtelse og død (og oppstandelse – noe de vel ikke helt kunne se for seg...), hadde de åpenbart ikke tenkt. Dialogen starter med at Jesus spør hvem folk sier at han er, og etter å ha henvist til andre som mener han er døperen Johannes (som var halshugget) eller Elia eller en annen av profetene (altså en reinkarnasjon!), er det Peter som høytidelig bekjenner at Jesus er Messias!

Her er det vel mulig å finne gjenkjennelse for noen og enhver: Vi vil vel helst følge Jesus for å bli lykkelige – ikke for å lide og bli utstøtt!

I fortsettelsen snur Jesus alt på hodet. Den som vil berge livet, vil miste det osv. Det er jo nokså radikalt og vanskelig å formidle inn i velferds-Norge. Å ta sitt kors opp – ikke Jesu kors, altså – er en billedbruk som for meg ble noe ødelagt i oppveksten, ødelagt av forkynnere som knyttet dette til et standpunkt (Jeg tror på Jesus! – egentlig som Peter...), men lot være å knytte det til rettferdighet og likeverd. Med andre ord; det handlet bare om å være utvalgt, spesiell, berge seg selv.

I dag vil jeg knytte det å ta sitt kors opp til diakonien, til evangeliet formidlet i handling for rettferdighet, kampen for skaperverket, nestekjærlighet og omsorg for medmennesker. Det er en måte å knytte det guddommelige til det menneskelige, til den virkeligheten vi lever i.

HERLIGHETSTEOLOGI – KORSETS/LIDELSESTEOLOGI

Herlighetsteologien har stor medvind rundt omkring i verden. Jeg tenker det er et problem fordi mennesker lures til å tro at man oppnår lykke og velstand bare man tror rett og nok. Nettopp slik Peter gjorde. Han proklamerte Jesus som Messias med høy røst! Jeg vil mene at man ikke kan ta Jesus til inntekt for den type teologi. Markusteksten vår kan brukes til å motvirke denne herlighetsvinden, men hva er så alternativet? Hvordan kan man forkynde relevant om å ta sitt kors opp?

Kanskje vi må ta en titt på miraklene (for eksempel Den blinde i Betsaida - rett før vår tekst) igjen, ikke som bevis på Jesu guddommelighet, men som forbilde for diakonien; at det guddommelige blir inkarnert i den virkeligheten vi lever i. Den blinde ser, men Peter – den store lederen – skjønner ingenting?! Den blinde kunne se mennesker – Peter så bare det guddommelige som han forestilte seg høyt hevet over vår virkelighet.

Nå går det vel egentlig ikke an å forstå inkarnasjonen, men en rettesnor kan være at man alltid må si noe om det menneskelige når man uttaler seg om det guddommelige. Det må være en sammenheng mellom vår virkelighet og Guds virkelighet. Guds rike er iblant dere, sa Jesus. Var det noe sånt han mente?

FASTELAVN

Denne søndagen er jo midt i klimaks av karnevalstiden – carne vale; farvel til kjøttet – pussig at dette skjer når Gud er i ferd med å la seg inkarnere! Nå kan vi ikke måle oss med katolikkenes feiring, men vi har da noen tradisjoner man kan trekke fram på en

slik søndag. Fastelavnsboller og fastelavnsris. Vær forsiktig med fastelavnsris! Det er jo søtt, men det stammer fra en skikk som skulle fremme fruktbarhet. Hvis barna begynner å spørre, må man i alle fall være klar til å forklare alt om bien og blomsten!

JULEEVANGELIET I VAKKER INNPAKNING

Jan Christian Kielland
 Gateprest for ungdom i Oslo
 jan.christian.kielland@oslo.kirken.no

Få teologiske professorer i Norge kombinerer faglig innhold og forståelig språk like godt som Notto Thelle. Hans nyeste bok har ganske enkelt fått tittelen «Juleevangeliet». Boken består dels av Lukas' kjente tekst i lekker kaligrafi, dels av en grundig refleksjon rundt alt evangeliene forteller oss om Jesu fødsel, og dels av noen julerefleksjoner med et videre blikk.

Thelle går grundig til verks, noe man nødvendigvis må gjøre for å skrive nærmere 70 sider om juleevangeliet. Her er en halv side om keiser Augustus, en side om Herodes den store og fire sider om fredsfyrsten i tradisjonen etter David. Ikke alt er like spennende, men teksten er grundig. Den presenterer det meste som er nødvendig å vite for den som skal gå opp i Kvitt eller dobbelt med tema juleevangeliet, eller for den som bare trenger et nytt perspektiv til juleprekenen. I den siste delen av boken løftes perspektivet ut fra bibelteksten og over på eksegese av dikt, julesalmer og blues. Dette bryter litt med bokens tittel. Likevel fungerer det godt, selv om formuleringer som «Ære være Gud i det laveste» og «Det skjedde ikke

i Betlehem» kan bli repetisjon for de som har vært borti Thelle før.

Som i tidligere bøker har Thelle et åpent innsteg i møte med de bibelske tekstene. Han skriver ikke bare for en indrekirkelig kjerne, og heller ikke bare for teologinerder som deg og meg. Thelle siterer den svenske dikteren Pär Lagerkvist, som brøt med den strenge gudstroen fra barndomshjemmet, på at «Beretningen om Jesu fødsel er det vakreste som er skrevet». Slik formidler også denne boken at juleevangeliet er en vakker tekst som er verdt å nærlese uansett tro og livssyn. Finn Bjørnseths nevnte dikt «Det skjedde ikke i Betlehem», gir en annen åpnende inngang til juleevangeliet. Og Thelle bemerker hvordan juleevangeliet er en fortelling som kan verdsettes av kristne, muslimer og hinduer. Denne boken ønsker å kommunisere til mennesker med ulik bakgrunn, og den evner det.

Det inkluderende kombineres samtidig med en kritikk av det overfladiske møtet med bibelteksten og med julen som preger vår kontekst. Bibeltekstens dramatiske sider fremheves ofte, og det presiseres at dette er en fortelling om «blod og veer og melkespreng». Thelle skriver om makt, gjør Maria til en opprører og er, som i Märthas engler, tyde-

lig i sin samtidskritikk: «Grundtvigs lave hytter er ikke vår tids ferieboliger som smyer seg elegant inn i terrenget, men fattigfolks krypinn.»

Kombinasjonen av fokuset på det vakre og det brutale, er etter min mening noe av det beste ved denne boken, og ved andre bøker fra Thelle: Han evner, for å låne Jesajas velkjente ord, å få fram at Den hellige bor både «i det høye og hellige (...) og hos den som er knust og nedbøyd i ånden». Her er det vakre og det brutale, mysteriet og det jordiske, sorgen og gleden. Tilnærmingen til bibelteksten er nøktern og jordnær, samtidig som den åpner for undring.

Samtidig blir det en åpenbar innvending mot «Juleevangeliet» at denne sammenholdingen forsvinner i den estetiske utformingen av boken. På side 33 siteres kommunikasjonsteoretikeren Marshal McLuhans kjente utsagn «The medium is the message». Anvender vi McLuhans teori på «Juleevangeliet», ser vi at boken rent uttryksmessig unngår det brutale og fattigslige og omfavner det vakre: Boken er gullforgylt

og kaligrafien er lekker. Kanskje er det viktig at boken er så vakkert utformet for at den skulle kunne nå en ny leser-skare? Men nettopp med sin skjønnhet, med sin store skrift og forholdsvis få sider, kan man med et kritisk blikk kalle «Juleevangeliet» for en klassisk gave- og pyntebok. Det livsnære og blodige som Thelle får fram i møte med Lukasteksten, blir ikke gjenspeilet i bokens utforming og illustrasjoner. Råteksten får fram «veer og blod og melkespreng», men utformingen er dominert av gull. Dette gjør ikke «Juleevangeliet» mer pyntete enn andre gavebøker. Men det blir like fullt tydelig at teksten og utformingen kommuniserer noe ulikt.

Alt i alt er altså denne boken velskrevet ferie- og sengelektyre for prester og andre tekstinteresserte, samtidig som den er så lekker som enhver annen gavebok. Så da må kanskje konklusjonen bli: Kjøp gjerne boken, gi den bort til en som har alt, og lån den gjerne tilbake neste gang du sliter med juleprekenen. ■